

SCHOPNOSTI, INTELIGENCE, TVOŘIVOST

SCHOPNOSTI

Rozdíly mezi lidmi v tom, co umějí, co vědí a co jsou schopni se naučit.

Osobní strop – úroveň, které je jedinec schopen dosáhnout, dostane-li optimální podmínky a bude-li sám motivovaný a vytrvalý, „relativní osobní strop“.

Schopnost jako potencialita, možnost (aptitude) x **schopnost jako dosažená úroveň** (ability) psychických či psychofyzilogických funkcí, komplexů znalostí či dovedností.

Schopnosti vznikají na bázi vloh – podmíněné geneticky a ovlivněné prenatálními vlivy, prostředí má vliv na tempo rozvoje schopností.

Základní čtyři druhy vloh:

- + Vlohy pro abstrakci a symbolizaci
- + Vlohy sensorické – dle dominujícího analyzátoru
- + Vlohy motorické
- + Vlohy pro sociální podněty

INTELLIGENCE

1923 E. G. Boring: „...intelligence je to, co měří inteligenční testy...“

Konvergentní myšlení – uplatňuje se v situacích, kdy je vhodné konvenční řešení problému, u úloh s jediným možným či jednoznačným způsobem řešení.

Divergentní myšlení – má-li problém více vyhovujících řešení, k nimž lze obvykle dospět několika různými cestami.

**Jaká je Vaše implicitní teorie inteligence?
Jak se projevuje inteligentní člověk?**

IMPLICITNÍ TEORIE INTELIGENCE

Implicitní teorie inteligence = laici, kteří nemají žádné hlubší psychologické znalosti považují za inteligenci tři široké kategorie schopností.

- + **Praktická schopnost řešit problémy** – logické a přesné myšlení, schopnost nacházet souvislosti mezi myšlenkami a vidět každý problém z různých hledisek.
- + **Verbální schopnosti** – plynulé vyjadřování, bohatá slovní zásoba, schopnost číst s hlubokým porozuměním.
- + **Sociální kompetence** – tolerantní akceptování druhých lidí, schopnost připouštět své vlastní omyly, zájem o dění ve světě.

Badatelé obvykle nesouhlasí se začleňováním sociální kompetence do oblasti inteligence.

RŮZNÉ POHLEDY NA INTELIGENCI

R. B. Cattell rozlišil **fluidní** inteligenci x **krystalickou**.

W. Stern inteligenci chápe jako obecnou schopnost jedince přizpůsobit myšlení novým podmínkám a životním úkolům, které nelze zvládnout naučenými dovednostmi a návyky.

Co všechno může být inteligence?

- + **Přizpůsobení** – inteligentní člověk se snaží jednak přizpůsobovat svému prostředí, druhak přizpůsobit si prostředí (střídání akomodace a asimilace).
- + **Schopnost abstraktně myslet**
- + **Vhled a pochopení**
- + **Schopnost učit se** – přiměřené tempo učení, Feursteinova koncepce

SPEARMANŮV X THURSTONŮV KONCEPT

C. Spearman – G-faktor, obecný faktor inteligence, který je společný všem intelektovým činnostem, představuje obecnou vrozenou mentální energii.

L. Thurstone na základě faktorové analýzy odvodil sedm nezávislých primárních inteligenčních schopností:

- + Verbální porozumění
- + Slovní plynulost
- + Numerické počítání
- + Prostorová vizualizace
- + Paměť
- + Percepční rychlost
- + Induktivní usuzování

TEORIE ROZMANITÝCH INTELIGENCÍ

H. Gardner prezentuje teorii rozmanitých inteligencí, které mají vlivem dědičnosti i prostředí u různých lidí odlišnou úroveň:

- + Lingvistická inteligence (jazyková)**
- + Logicko-matematická inteligence**
- + Prostorová inteligence**
- + Muzikální inteligence (hudební)**
- + Tělesně-pohybová inteligence**
- + Intrapersonální inteligence**
- + Interpersonální inteligence**

Test – sebeposouzení vlastních intelektových schopností dle pojetí H. Gardnera.

TRIARCHICKÁ TEORIE INTELIGENCE

Sternbergova triarchická teorie inteligence:

Inteligence se skládá ze tří složek, které společně přesahují schopnosti měřené běžnými inteligenčními testy. Tyto složky fungují ve vzájemné součinnosti.

- + Komponentová inteligence – je vyčleňováno množství komponent, viz. Thurstone, nejčastěji se zkoumá ve výzkumech, ne vždy se osvědčuje pro predikci životní úspěšnosti**
- + Zkušenostní inteligence – souvisí s tvořivostí, závisí na ní reálné výkony lidí zejména v interpretačních a svobodných povoláních**
- + Kontextová inteligence – je to, co zajišťuje úspěšnost člověka v běžném životě, praktická chytrost, schopnost vyznat se v různých situacích**

EMOČNÍ A MORÁLNÍ INTELIGENCE

P. Salovey koncept emoční inteligence:

- + Znalost vlastních emocí**
- + Zvládání emocí**
- + Schopnost sám sebe motivovat**
- + Vnímavost k emocím jiných lidí**
- + Umění mezilidských vztahů**

Hass přichází s pojmem morální inteligence – smysl pro povinnost, zodpovědnost za blaho druhých lidí, schopnost morálně se chovat a uvažovat.

Část psychologické obce s tímto rozšířením pojmu inteligence (emoční, morální) nesouhlasí, přesto je třeba si těchto tendencí všimnout.

PROBLEMATIKA PODPRŮMĚRNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Děti s IQ 71 – 85, v populaci asi 13%, schopné zvládnout nároky ZŠ, pokud k tomu mají vhodné podmínky.

Při nástupu do školy (i s odkladem), jejich uvažování je egocentrické, ovlivněné emocemi a nápadnými znaky posuzované situace (prelogické stadium), nedovedou uvažovat o více aspektech problému současně. V pozdějších letech problémy s abstrakcí, zobecněním, zvládají konkrétní situace.

Preferují mechanickou práci a doslovné memorování, jsou více závislé na vedení a podpoře učitele, spíše selhávají při samostatné práci, nejsou flexibilní, stereotypně uplatňují postup, co se již naučily.

Mohou se jevit jako líné (rezignace), často používají metodu hádání (pokus – omyl).

Odlišit výchovnou zanedbanost!

PROBLEMATIKA PODPRŮMĚRNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Je třeba objektivně zjistit, jaké má dítě schopnosti.

Komunikace s rodiči, upravit jejich nereálná očekávání, nepřiměřené nároky,...

Nelze zvýšit nadání, ale lze je naučit lépe využívat svých schopností.

Emoční podpora, zabránit rezignaci, zabránit srovnávání, oceňovat i drobnější úspěchy, kladně motivovat.

Činnost, jež dítěti jde, v níž je dobré.

Vhodná třída, v níž se může učitel dítěti věnovat, individuální vzdělávací plán.

PROBLEMATIKA NADPRŮMĚRNĚ NADANÝCH DĚTÍ

IQ 130 a vyšší (2% školní populace), od malička jsou zvědavé, velmi se vyptávají, přesahují rámec běžných dětských zájmů, v uvažování jsou samostatné, flexibilní, dovedou dobře zobecňovat i aplikovat pravidla na různé situace.

Diskrepance mezi intelektovým a sociálním vývojem, mezi inteligencí a sociální zralostí.

Výrazná osobnost s vlastním názorem.

V běžné třídě mohou působit problematicky

TVOŘIVOST

Tvořivý proces:

Fáze přípravná – definice problému, zkusmé hledání řešení, dostupné materiály...

Fáze inkubační – čekací době, během níž je řešení odloženo, mysl nevědomě intuitivně hledá řešení, dále o problému uvažuje, probíhá i ve spánku, ve snech, v denním snění, trvání hodiny až měsíce

Fáze iluminační – nápad na řešení, „aha-prožitek“, jasný poznatek, náhle se vynořuje do vědomí

Fáze verifikační – ověřovací, řešení se formuje a činí přijatelné pro okolí, spojuje se nové, objevené s již dříve poznaným.

Výsledek tvořivé činnosti je charakterizován:

- + novostí
- + originalitou
- + užitečností
- + hodnotou
- + Využitelností

Orientační test tvořivého myšlení